

УДК 351.741.6(477).11/.44/.062

*Олег Станіславович Горай,
докторант відділу конституційного
та муніципального права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат економічних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-2181-7306*

ІНСТИТУЦІЙНА КООРДИНАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Вступ. В умовах глибоких трансформацій державного управління, спричинених безпековими викликами, міжнародними зобов'язаннями та очікуваннями суспільства, особливої ваги набуває питання ефективної взаємодії між ключовими інституціями державної влади у сфері захисту прав людини. Дотримання прав і свобод є не лише обов'язком держави, а й індикатором її демократичності, легітимності та правової зрілості.

Україна, перебуваючи у стані збройного конфлікту та реформ, одночасно інтегрується в європейський правовий простір. Це потребує не тільки формального дотримання міжнародних стандартів, а й реальної інституційної координації між органами законодавчої, виконавчої та судової влади. У цьому контексті особливе значення мають взаємодія з Конституційним Судом України, діяльність Уповноваженого Верховної Ради з прав людини (Омбудсмена), імплементація рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), а також функціонування парламентського нагляду.

Огляд літератури. Проблематика інституційної взаємодії у сфері захисту прав людини стала предметом глибоких досліджень у вітчизняній правовій доктрині. Йдеться про праці таких дослідників, як М. Антонович, О. Биков, Ю. Войтенко, М. Гаврильців, С. Головатий, М. Гультай, А. Денисова, А. Колодій, Я. Лисенко, О. Панкевич, С. Пушкаренко, П. Рабінович, Н. Раданович та ін. Дослідження зазначених авторів свідчать про наявність сталої академічної бази щодо взаємодії державних інституцій у сфері прав людини. Поряд із тим вітчизняні вчені «акцентують увагу на необхідності вдосконалення механізмів захисту прав людини, враховуючи сучасні виклики та зміни в сучасному соціокультурному просторі» [1]. Водночас вказують на потребу в подальшому концептуальному і прикладному уточненні меж повноважень, механізмів підзвітності та узгодженості дій органів влади в умовах безпекових викликів.

Постановка проблеми. Низький рівень реалізації рішень міжнародних судів, обмежений доступ до правосуддя, надмірна концентрація повноважень у виконавчій владі та фрагментарність державної політики України у сфері прав людини зумовлюють потребу докорінного перегляду механізмів інституційної координації. Не менш важливим є залучення громадянського суспільства, експертного середовища та незалежних правозахисних структур як чинників впливу на публічну політику.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є з'ясування особливостей інституційної взаємодії органів державної влади у сфері захисту прав людини в умовах демократичного правопорядку та безпекових викликів. До основних завдань дослідження віднесені: визначення функціональної ролі кожної гілки влади в механізмі забезпечення прав людини; виявлення існуючих прогалин, аналіз потенціалу інституційної координації та обґрунтування шляхів її удосконалення відповідно до принципів верховенства права, субсидіарності та підзвітності.

Виклад основного матеріалу. У системі координат демократичного врядування держава виконує не лише роль суб'єкта влади, а й гаранта, арбітра та координатора у сфері прав людини. З цієї точки зору особливої актуальності набуває питання інституційної координації, коли кожна гілка влади реалізує повноваження з урахуванням власної компетенції та з дотриманням конституційного принципу взаємного стримування й протизваг. Відповідно державна політика у сфері захисту

прав людини – це «діяльність держави з управління та керівництва суспільством на підставі системи спеціальних заходів, цілей, принципів, які спрямовані на розроблення стратегічного курсу розвитку сфери гарантування та охорони прав та свобод людини та громадянина» [2]. Аналіз ролі кожного з ключових суб'єктів дає змогу не лише окреслити архітектуру системи захисту прав людини, а й виявити потенційні вузькі місця, дисбаланси або можливості для подальшої оптимізації правозахисної політики.

У цьому контексті Верховна Рада України виконує комплексну функцію – законодавчу, представницьку та контрольну. Як суб'єкт законодавчого процесу, парламент ухвалює акти, що визначають зміст і межі реалізації прав людини в умовах демократії, зокрема й у контексті безпечових викликів. Особливо важливим є превентивний вимір її діяльності – здійснення експертизи щодо відповідності проєктів законів нормам Конституції, міжнародним договорам, ратифікованим Україною, а також рішенням Європейського суду з прав людини. У цьому аспекті надзвичайно важлива роль парламентських комітетів, зокрема Комітету з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій, національних меншин і міжнаціональних відносин, а також Комітету з питань національної безпеки, оборони та розвідки.

Такі комітети здійснюють не лише аналіз змісту законопроектів, а й слугують майданчиком для експертних обговорень із залученням представників громадянського суспільства, правозахисників, міжнародних структур. Через цей механізм реалізується і принцип парламентського контролю, що передбачає системну перевірку діяльності виконавчих органів влади, а також аналіз наслідків впровадження законодавчих актів у сфері прав людини. Ці інституційні практики набувають особливої ваги в умовах війни, коли розширення повноважень силових органів та ухвалення правових режимів надзвичайного характеру потребують максимальної прозорості й підзвітності.

Кабінет Міністрів України виступає ключовим суб'єктом виконавчої влади у сфері реалізації політики з прав людини. Його функціонування охоплює не лише оперативне управління державними справами, а й стратегічне формування напрямів державної політики відповідно до міжнародних стандартів. Зокрема, уряд ухвалює постанови та розпорядження, що деталізують реалізацію законів і міжнародних зобов'язань України, включаючи ті, що випливають із рішень Європейського суду з прав людини та рекомендацій органів ООН. На практиці це реалізується через розробку та прийняття Національних стратегій у сфері прав людини, планів дій з їх реалізації, а також секторальних стратегій – у сферах охорони здоров'я, соціальної політики, освіти, юстиції, внутрішніх справ.

Координаційна функція уряду особливо важлива в частині міжвідомчої взаємодії – наприклад, при реалізації заходів, пов'язаних із захистом прав внутрішньо переміщених осіб, національних меншин або осіб, які постраждали від збройного конфлікту. Уряд несе відповідальність за належну імплементацію міжнародних документів, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3] та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [4], через гармонізацію національного законодавства і правозастосовної практики. Крім того, КМУ здійснює моніторинг виконання стратегій і програм, звітує перед парламентом, готує аналітичні матеріали до міждержавних звітів, наприклад, у межах Універсального періодичного огляду ООН, що також є механізмом підзвітності та зовнішнього контролю. Таким чином, уряд виступає центром трансформації правозахисних зобов'язань у конкретну адміністративну діяльність, надаючи практичний зміст правовим нормам. Його ефективність у цій сфері залежить від професійного потенціалу міністерств, рівня міжвідомчої координації та впровадження системи оцінки політики з прав людини на основі доказів.

Конституційний Суд України виконує унікальну роль інституційного арбітра в системі поділу влади. Його діяльність є особливо значущою в контексті прав людини, оскільки КСУ не лише оцінює формальну відповідність законів, а й аналізує їх зміст щодо дотримання засадничих конституційних принципів, зокрема принципу верховенства права, недискримінації та правової визначеності. Практика КСУ демонструє поступове формування доктрини «конституційної пропорційності», яка використовується для оцінки допустимості обмежень основоположних прав, зокрема в умовах надзвичайного чи воєнного стану. Це важливо, оскільки КСУ виступає гарантом того, що обмеження прав і свобод не будуть свавільними, надмірними або такими, що суперечать суті демократичного правопорядку. КСУ неодноразово звертався до практики ЄСПЛ як джерела

інтерпретації основоположних прав, чим підтвердив свою відкритість до євроінтеграційного правового діалогу [5]. Такий підхід посилює легітимність української моделі правозахисту та забезпечує сталість конституційного порядку навіть в умовах політичної турбулентності.

Водночас діяльність Конституційного Суду України не позбавлена викликів. У літературі звертається увага на політичну чутливість рішень КСУ, проблеми інституційної незалежності та неповну реалізацію його потенціалу як арбітра у сфері прав людини [6]. Проте саме його роль у перевірці безпекових законів, що потенційно обмежують свободи, є вирішальною для збереження балансу між потребами держави та гідністю особи. Узагальнюючи, можна стверджувати, що ефективне функціонування КСУ як незалежного та професійного органу є критичним фактором для забезпечення конституційної законності у сфері прав людини та національної безпеки.

Окрему й надзвичайно важливу нішу в системі інституційної взаємодії займає Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (Омбудсмен), який виступає незалежним суб'єктом парламентського контролю у сфері дотримання прав і свобод людини. Його діяльність є не лише формальним елементом демократичного устрою, а й ключовим чинником забезпечення зворотного зв'язку між державою та громадянським суспільством. Омбудсмен реалізує функції незалежного моніторингу, аналізує скарги громадян, проводить перевірки діяльності органів влади та реагує на факти порушень шляхом направлення актів реагування, звернень, подань і судових позовів.

Особливе значення діяльність Омбудсмена набуває в чутливих сферах, таких як безпека, міграційна політика, пенітенціарна система, охорона здоров'я, права осіб з інвалідністю, доступ до публічної інформації, захист персональних даних. У цих напрямках Омбудсмен виконує функцію «соціального детектора» – ідентифікує приховані чи системні порушення, що можуть не охоплюватися звичайними каналами судового чи адміністративного контролю. Окремої уваги потребує його роль як ключового інституційного посередника між державою та громадянським суспільством. Омбудсмен виконує функцію своєрідного «соціального сенсора», що фіксує порушення, формує рекомендації та відображає реальний стан дотримання прав людини на всіх рівнях державної політики. Зважаючи на складність викликів, особливо у сфері безпеки, міграції, цифрового контролю чи пенітенціарної системи, розширення повноважень Омбудсмена є не просто бажаним, а необхідним для реального впливу на процеси.

На практиці інституційна взаємодія між органами державної влади у сфері захисту прав людини є складним, багаторівневим процесом, що залежить від якісної координації між нормативними функціями, політичними пріоритетами та реальними адміністративними механізмами. Одним із позитивних прикладів такої взаємодії є реалізація рішень ЄСПЛ Європейського суду з прав людини відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [7]. У цьому процесі одночасно задіяні: КМУ, який ухвалює нормативні акти; Верховна Рада, яка вносить зміни до законодавства; Омбудсмен, який моніторить стан дотримання прав; а також судова система, яка враховує практику ЄСПЛ у прийнятті рішень [8].

Проте ця взаємодія не позбавлена викликів. Основні проблеми включають: фрагментарність дій між інституціями, відсутність єдиного центру відповідальності, слабкий інструментарій впливу парламенту на виконавчу владу в частині прав людини, а також формальний характер рішень Омбудсмена без обов'язковості їх реалізації. Практика ЄСПЛ часто виступає «лакмусовим папірцем» ефективності української системи захисту прав, і саме через складнощі з виконанням рішень зростає кількість повторних скарг до Страсбурга.

Водночас існують приклади вдалої трансформації інституційного підходу – наприклад, впровадження Національної стратегії у сфері прав людини, в якій чітко визначені зони відповідальності органів влади, часові рамки реалізації та індикатори досягнення [9]. Цей документ став результатом багатосторонньої взаємодії: його розробку ініціював уряд, підтримав парламент, погодив Омбудсмен, а також консультували експерти Ради Європи [10].

В умовах надзвичайних викликів держава повинна не знижувати стандарти захисту прав людини, а навпаки – підсилювати контроль і забезпечувати зворотний зв'язок. Це потребує: закріплення в законодавстві обов'язковості парламентського моніторингу в умовах надзвичайного стану; створення спеціалізованих антикризових комісій з участю правозахисних інституцій; забезпечення реального доступу Омбудсмена до інформації про дії силових відомств; упровадження регулярного аудиту впливу безпекових заходів на права людини.

Лише за наявності інституційної прозорості та реального балансу між безпекою й правами особи можна говорити про ефективну демократичну модель реагування на надзвичайні виклики. Практика підтверджує: координація органів державної влади щодо захисту прав людини має тенденцію до інституційного розвитку, але вимагає подолання нормативних розривів, посилення міжвідомчої відповідальності та впровадження єдиної інформаційно-аналітичної системи моніторингу. Лише за таких умов взаємодія владних інституцій набуде стійкого характеру й відповідатиме міжнародним стандартам.

Інституційна координація у сфері захисту прав людини в Україні функціонує в умовах багаторівневої правової системи: національний рівень має бути узгоджений з міжнародними стандартами, передусім з нормами Європейської конвенції з прав людини та практикою ЄСПЛ [11]. Це створює додаткове навантаження на державні інституції, які повинні забезпечити не лише формальну сумісність, а й дієву імплементацію міжнародних зобов'язань.

Найбільші труднощі в забезпеченні ефективної інституційної взаємодії у сфері прав людини виникають саме на стику між судовою, виконавчою та законодавчою гілками влади. Ці гілки формально володіють повноваженнями, що дають змогу забезпечити баланс і контроль, однак на практиці спостерігається низка системних викликів.

Конституційний Суд України, як арбітр конституційності, покликаний бути гарантом дотримання прав і свобод навіть в умовах надзвичайного стану. Проте його діяльність не завжди відповідає принципу оперативності. Від моменту подання до ухвалення рішення проходить значний проміжок часу, що в умовах кризових ситуацій може нівелювати ефективність судового контролю. Крім того, КСУ не завжди активно застосовує європейські стандарти, особливо в питаннях співвідношення безпеки й прав людини, що призводить до колізій між національним і міжнародним правовим простором [12].

Верховна Рада України, з огляду на безпекові виклики, часто використовує процедури пришвидшеного розгляду законопроектів, особливо у сфері оборони, розвідки, СБУ та правопорядку. Хоча це дає змогу оперативно реагувати на ситуацію, така практика часто супроводжується дефіцитом якісної правової експертизи, ігноруванням висновків профільних комітетів або зауважень науково-експертного управління. Внаслідок цього ухвалені норми іноді суперечать стандартам прав людини, а самі процедури залишаються закритими для участі громадськості [13].

Кабінет Міністрів України, як центральний орган виконавчої влади, діє в режимі швидкого антикризового управління, зокрема ухвалюючи нормативні акти та постанови без належного публічного обговорення. Це дає змогу оперативно впроваджувати рішення, однак часто за рахунок відсутності оцінки впливу на права людини. Наприклад, у практиці застосування обмежувальних заходів у сфері пересування, мобілізації, адміністративного доступу до публічних сервісів недостатньо враховуються позиції Омбудсмана або міжнародних партнерів, таких як Рада Європи чи Управління Верховного комісара ООН з прав людини.

Отже, проблематика полягає не лише у формальних повноваженнях, а в інституційній культурі, яка не забезпечує стабільного механізму зворотного зв'язку, координації рішень і превентивного правового аналізу. Для ефективної координації у сфері прав людини потрібна не лише структурна синхронізація, а й інституційне доведення відповідальності – коли кожна гілка влади розуміє наслідки порушення балансу та готова діяти в межах взаємної підзвітності.

М. Антонович справедливо підкреслює, що проблема полягає не лише в нормативному забезпеченні, а й у відсутності цілісної моделі правового мислення, яка б інтегрувала міжнародні стандарти в національну адміністративну культуру [14]. Своєю чергою П. Рабінович акцентує увагу на необхідності розвитку внутрішньої «культури імплементації», яка включає не лише виконання конкретних рішень, а й аналіз загальних принципів і підходів, закладених у практиці ЄСПЛ [15].

Національні органи влади часто розглядають виконання рішень ЄСПЛ як обов'язок лише виконавчої гілки влади, нехтуючи міжвідомчою взаємодією та обов'язковістю дій з боку ВРУ чи КСУ. Такий вузький підхід знижує ефективність виконання рішень ЄСПЛ та створює ризики повторного порушення прав. Реальна імплементація міжнародних стандартів, зокрема рішень ЄСПЛ, вимагає не лише технічних змін у законодавстві, а й глибокої інституційної реформи, яка б гарантувала інтеграцію європейських підходів у всі сфери публічного управління, судочинства та правозахисної політики.

Також слід згадати про проблему дублювання повноважень між органами. Наприклад, контроль за дотриманням прав людини у сфері охорони здоров'я, міграції чи безпеки здійснюють як профільні міністерства, так і Омбудсмен, відповідні комітети ВРУ, а також численні дорадчі структури. Така поліцентричність без належної координації створює ризик розмиття відповідальності та неефективності реагування. Основними перешкодами для ефективної взаємодії є: брак синхронізації між нормативними процедурами та реальним станом правозастосування; низький рівень комунікації між гілками влади та незалежними інституціями; ігнорування зворотного зв'язку з боку міжнародних правозахисних органів; формалізм у виконанні рекомендацій або рішень ЄСПЛ.

Поглиблення інституційної взаємодії має передбачати не лише узгодження процедур, а й створення єдиної платформи обміну інформацією, а також регулярний інституційний діалог між усіма суб'єктами системи правозахисту – від парламенту до правозахисних організацій. Ефективна координація між державними інституціями у сфері прав людини неможлива без участі громадянського суспільства. На сучасному етапі розбудови демократичної держави саме співпраця з правозахисними організаціями, науковими інституціями та аналітичними центрами стає ключовою умовою для формування збалансованої та легітимної політики. Громадський контроль має проявлятися у кількох формах.

По-перше, це інституціоналізовані механізми участі, зокрема: включення експертів до складу робочих груп при КМУ, парламентських слухань та розробці проєктів нормативно-правових актів. Такий формат забезпечує не лише представлення альтернативних точок зору, а й запобігає ухваленню рішень, які можуть обмежити права людини або суперечити міжнародним стандартам [16].

По-друге, важливою формою взаємодії є право на інформацію та реагування. Законодавчо має бути закріплено обов'язок органів влади розглядати офіційні звіти правозахисних організацій, Омбудсмена та міжнародних моніторингових структур. Такі звіти повинні мати не лише декларативне значення, а інституційну силу – з обов'язковим розглядом у парламентських комітетах, формуванням урядових відповідей та публічним обговоренням [17].

По-третє, необхідно розвивати інфраструктуру незалежного моніторингу, зокрема у сфері дотримання прав у секторах, пов'язаних із безпекою, міграцією, охороною здоров'я, цифровими технологіями. Створення постійно діючих рад при міністерствах, залучення представників громадськості до оцінювання діяльності органів влади, функціонування відкритих онлайн-платформ для збору скарг і пропозицій – усе це формує системну спроможність держави чути своїх громадян.

Висновки. Здійснений аналіз інституційної взаємодії органів державної влади у сфері захисту прав людини дає підстави стверджувати, що в умовах демократичного ладу лише комплексна та скоординована система державного управління здатна забезпечити належний рівень дотримання прав і свобод громадян. Така система передбачає не лише чітке розмежування функцій ВРУ, КМУ, КСУ та Омбудсмена, а й ефективне функціонування механізмів контролю, зворотного зв'язку та публічної підзвітності.

Конституційний принцип «стримувань і противаг» є не лише політико-правовою декларацією, а й практичним інструментом запобігання зловживанню владою в контексті обмеження прав людини. Його реалізація потребує оновлення процедур парламентського контролю, посилення ролі КСУ як гаранта правового арбітражу та розширення повноважень Омбудсмена як незалежного суб'єкта правозахисту.

Особливої актуальності набуває ефективна координація дій усіх гілок влади в період надзвичайного чи воєнного стану, коли ризик звуження прав під приводом безпеки є найбільш відчутним. Саме в ці моменти держава має продемонструвати здатність діяти в межах конституційних засад і міжнародних зобов'язань, не втрачаючи гуманістичної орієнтації.

Модель інституційної координації у сфері прав людини в Україні потребує подальшої трансформації: від ієрархічної моделі вертикалі влади до мережевої системи взаємодії, де кожен суб'єкт, включаючи громадянське суспільство, має вплив на процес прийняття рішень. Ключовими умовами успішної реалізації такої моделі виступають: верховенство права, відкритість, субсидіарність та контрольованість.

Список використаних джерел

1. Пушкаренко С. О. Генеза розуміння інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 188. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.24>
2. Биков О., Лисенко Я. Вплив державної політики у сфері захисту прав людини на розвиток демократичної держави. *Legal Bulletin*. 2024. № 1 (11). С. 21. DOI: 10.31732/2708-339X-2024-11-A2
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
5. Рабінович П. М., Раданович Н. М. Європейська конвенція з прав людини: проблеми національної імплементації (загальнотеоретичні аспекти). Львів: НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування, 2002. 192 с.
6. Панкевич О. З., Гаврильців М. Т. Конституційний Суд України: деякі дискусійні питання щодо його місця в сучасному механізмі держави. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 4 (14). С. 12–19.
7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
8. Головатий С. П. Про людські права. Лекції. 2016. 760 с.
9. Антонович М. М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 384 с.
10. Гультай М. Роль європейських стандартів правозахисту у конституційному судочинстві України. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 3 (70). С. 54–66.
11. Рабінович П. М., Раданович Н. М. Цит. праця.
12. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
13. Панкевич О. З., Гаврильців М. Т. Цит. праця. С. 15–16.
14. Антонович М. М. Цит. праця.
15. Рабінович П. М., Раданович Н. М. Цит. праця.
16. Денисова А. М. Правові обмеження: поняття, види, функції. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 51–53.
17. Панкевич О. З., Гаврильців М. Т. Цит. праця. С. 15–16.

References

1. Pushkarenko S. O. Heneza rozuminnia instytutitsiinoho mekhanizmu zakhystu prav liudyny v systemi publichnogo upravlinnia. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. 2024. № 2. S. 188. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.24> (in Ukr.).
2. Bykov O., Lysenko Ya. Vplyv derzhavnoi polityky u sferi zakhystu prav liudyny na rozvytok demokratychnoi derzhavy. *Legal Bulletin*. 2024. № 1 (11). S. 21. DOI: 10.31732/2708-339X-2024-11-A2 (in Ukr.).
3. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (in Ukr.).
4. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (in Ukr.).
5. Rabinovych P. M., Radanovych N.M. Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny: problemy natsionalnoi implementatsii (zahalnoteoretychni aspekty). Lviv: NDI derzhavnoho budivnytstva ta mistsevoho samovriadiuvannia, 2002. 192 s. (in Ukr.).
6. Pankevych O. Z., Havryltsiv M. T. Konstytutsiinyi Sud Ukrainy: deiaki dyskusiini pytannia shchodo yoho mistsia v suchasnomu mekhanizmi derzhavy. *Sotsialno-pravovi studii*. 2021. Vypusk 4 (14). S. 12–19 (in Ukr.).
7. Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 r. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (in Ukr.).
8. Holovatyi S. P. Pro liudski prava. Lektsii. 2016. 760 s.
9. Antonovych M. M. Ukraina v mizhnarodnii systemi zakhystu prav liudyny: Teoriia i praktyka. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2007. 384 s. (in Ukr.).
10. Hultai M. Rol yevropeiskyykh standartiv pravozakhystu u konstytutsiinomu sudochynstvi Ukrainy. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. 2012. № 3 (70). S. 54–66 (in Ukr.).
11. Rabinovych P. M., Radanovych N. M. Tsyt. pratsia.
12. Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.07.2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (in Ukr.).

13. Pankevych O. Z., Havryltsiv M. T. Tsyt. pratsia. S. 15–16.
14. Antonovych M. M. Tsyt. pratsia.
15. Rabinovych P. M., Radanovych N. M. Tsyt. pratsia.
16. Denysova A. M. Pravovi obmezhenia: poniattia, vydy, funktsii. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2011. № 2. S. 51–53 (in Ukr.).
17. Pankevych O. Z., Havryltsiv M. T. Tsyt. pratsia. S. 15–16.

Горай О. С. Інституційна координація державної влади у сфері захисту прав людини

У статті з'ясовано, що ефективний захист прав людини в демократичному суспільстві потребує не лише їх декларативного визнання, а й скоординованої, інституційно забезпеченої взаємодії усіх гілок влади. Це особливо важливо в умовах безпекових викликів, які змінюють характер державного втручання в публічну та приватну сфери. Визначено, що гармонізація функцій судової, законодавчої та виконавчої влади, а також впровадження механізмів парламентського контролю, діяльності Уповноваженого з прав людини та імплементації рішень Європейського суду з прав людини є критично важливими для дотримання правових стандартів.

Показано, як інституції державної влади реалізують свої повноваження у сфері прав людини, які мають бути межі їхньої взаємодії та яким чином можна забезпечити контрольованість та підзвітність. У центрі уваги перебуває не лише розподіл повноважень між гілками влади, а й якість їхньої взаємодії в умовах дотримання стандартів прав людини. Узагальнено, що ключовими умовами ефективної інституційної координації у сфері захисту прав людини є дотримання принципів верховенства права, субсидіарності, відкритості та взаємного стримування гілок влади. Узгоджене функціонування цих засад створює інституційне середовище, у якому права людини не стають жертвою політичної доцільності, а є незмінним орієнтиром у прийнятті державних рішень.

Ключові слова: права людини, державна влада, координація інституцій, Конституційний Суд України, Європейський суд з прав людини, парламентський контроль, національна імплементація, судова влада, Уповноважений з прав людини, правозахисні механізми.

Horai O. S. Institutional coordination of state authority in the field of human rights protection

The article reveals that effective protection of human rights in a democratic society requires not only the declarative recognition of rights and freedoms, but also coordinated, institutionally supported interaction between all branches of government. This is especially important in the context of security challenges that alter the nature of state intervention in both public and private spheres. It is established that the harmonization of the functions of the judiciary, legislature, and executive, as well as the implementation of mechanisms of parliamentary control, the activities of the Ombudsman, and the enforcement of the European Court of Human Rights' rulings are critically important for upholding legal standards.

The study analyzes how state institutions exercise their powers in the field of human rights, what the boundaries of their interaction should be, and how to ensure accountability and transparency. The focus lies not only on the distribution of powers between the branches of government, but also on the quality of their interaction within the framework of human rights standards. It is generalized that the key conditions for effective institutional coordination in the field of human rights protection are adherence to the principles of the rule of law, subsidiarity, transparency, and checks and balances. The coherent application of these principles creates an institutional environment in which human rights are not sacrificed for political expediency but remain a constant guideline for state decision-making.

The analysis of the institutional interaction of state authorities in the field of human rights protection gives grounds to assert that in a democratic system, only a comprehensive and coordinated system of public administration is able to ensure the proper level of observance of citizens' rights and freedoms. Such a system provides not only for a clear delimitation of the functions of the Verkhovna Rada, the Cabinet of Ministers, the Constitutional Court of Ukraine and the Ombudsman, but also for the effective functioning of control, feedback and public accountability mechanisms.

The constitutional principle of «checks and balances» is not only a political and legal declaration, but also a practical tool for preventing abuse of power in the context of human rights restrictions. Its implementation requires updating the procedures of parliamentary control, strengthening the role of the Constitutional Court of Ukraine as a guarantor of legal arbitration and expanding the powers of the Ombudsman as an independent subject of human rights protection.

Effective coordination of actions of all branches of government becomes particularly relevant during a state of emergency or martial law, when the risk of narrowing rights under the pretext of security is most tangible. It is at these moments that the state must demonstrate its ability to act within the framework of constitutional principles and international obligations, without losing its humanistic orientation. The model of institutional coordination

in the field of human rights in Ukraine requires further transformation: from a hierarchical model of the vertical of power to a network system of interaction, where each subject, including civil society, has an influence on the decision-making process. The key conditions for the successful implementation of such a model are: the rule of law, openness, subsidiarity and controllability.

Keywords: human rights, state power, institutional coordination, Constitutional Court of Ukraine, European Court of Human Rights, parliamentary oversight, national implementation, judiciary, Ombudsman, human rights protection mechanisms.

DOI: 10.33663/2524-017X-2026-17-287-294

Дата першого надходження рукопису до видання: 06.03.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації: 30.04.2026